

МОДЕЛІ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Продовольча безпека – це такий стан економіки країни або її регіонів, який забезпечує виробництво або імпорт продовольства, стабільність його запасів для вільної торгівлі, доступність ринку продовольства для всіх верств і соціальних груп населення. Соціальними пріоритетами розвитку є продовольча безпека населення регіонів, економічними – експортний потенціал з урахуванням землересурсного потенціалу, екологічний – збереження природного і сільського середовища через пошук оптимальних рівнів інтенсивності, які на відміну від існуючих оптимізаційних моделей не є екстремальними. Особливим пріоритетом розвитку сільської громади в регіоні є відновлення кооперативного руху як фактору вирішення проблем виробництва і споживання в рамках ПК. На системному макрорівні регіонів йдеться про проблеми сталого розвитку, складної взаємодії суспільства і природи.

Екологічно ефективним можна вважати такий стан природного середовища, коли функціонування галузей ПК не приносить йому шкоди. Обґрунтованість такого підходу базується на поняттях, які відображають процеси детеріорації, деструкції, інтоксикації, деградації тощо. Перевагою такого підходу є те, що наявність згаданих процесів є ознакою для негативної оцінки екологічної безпеки і припинення діяльності підприємств ПК. Процеси детеріорації не мають кількісного виміру. Тому ПК регіону повинен розміщуватися таким чином, щоб ці процеси припинити, а не відшукувати економічні механізми для порушення природної рівноваги [1, 4].

Для визначення рівня продовольчої безпеки пропонується три групи її ознак, зокрема: наявність ресурсів, стабільність фонду споживання, доступність продовольчого ринку для населення України і її регіонів [2, 3].

Показник наявності ресурсів сільськогосподарської сировини (V^0), який обчислюється за методикою ФАО:

$$V^0 = V + (Y^i - Y^e) + (H^0 - H^1),$$

де, V^0 – ресурси сільськогосподарської сировини і продовольства, V – виробництво сільськогосподарської продукції, $(Y^i - Y^e)$ – чистий імпорт ресурсів продукції сільського господарства (завезено, зокрема імпорт, за виключенням експорту і міжрегіонального обміну, $(H^0 - H^1)$ – приріст запасів сільськогосподарської сировини.

Показник обсягів фонду споживання (F) є функцією виробництва (V) з урахуванням витрат на виробництво (Q), зокрема на корми, насіння, переробку і втрат в процесі транспортування, зберігання і переробки сировини:

$$F = V - Q.$$

Фонд споживання є пошуковим в аналітичних схемах розміщення продуктивних сил сільськогосподарського виробництва і регіональної економіки, зокрема селянського господарства.

Показник обсягів ринкового споживання (F^s) має розраховуватися для відображення доступності ринку для міського населення. Модель ринкової рівноваги попиту і пропозиції, в якій роль регулятора відіграє ціна, складається з корпоративної торговельної мережі (T), зокрема споживчої кооперації, і селянського роздрібного ринку (S), яку можна відобразити в формулі:

$$F^s = T + S.$$

Решта ресурсів сільськогосподарської продукції є фондом споживання селян та їх селянського господарства.

Показник регіональної (або ринкової) потреби в продовольчих ресурсах (G) є функцією від чисельності населення (L) і соціальних норм харчування (g):

$$G = g * L.$$

Граничним фондом є обсяг потреб, який визначений з урахуванням граничного споживчого кошика пересічної особи, енергетична цінність якого становить 2500 ккал на добу.

Показник продовольчої безпеки (z) – це процентне відношення обсягів споживання (F) до граничної потреби в ресурсах продовольства:

$$z = F/G * 100.$$

Продовольча безпека – це такий стан економіки країни або її регіонів, який забезпечує виробництво або імпорт продовольства, стабільність його запасів для вільної торгівлі, доступність ринку продовольства для всіх верств і соціальних груп населення.

Показник динаміки продовольчої безпеки може бути індексом (k), який відображає темп зміни обсягів кінцевої пропозиції продовольства (y) в середньостроковому періоді (t), при цьому припускається експонента:

$$y_1 = y_0 (1 + k)^t.$$

Він використаний при інерційному прогнозуванні ситуації на продовольчому ринку України і її регіонів.

Система інформації містить бази даних про обіг продовольчих ресурсів, які реалізовані в СУБД "ACCES" і електронних таблицях "EXCEL". Прикладний пакет програм розроблений з урахуванням вимог балансового методу. Методологія і методика оцінки продовольчої безпеки заведеною схемою, суттєво відрізняється від традиційних, які розробляє Держкомстат України.

Вимоги до моделі:

По-перше, модель повинна бути відкритою, тобто кількість змінних може бути довільною.

Друге, модель має бути досить консервативною для збереження інформаційно-обчислювальної системи при відкритті нових векторів споживання або витрат.

Третє. Агропромисловий комплекс має розглядатися як регіональна виробнича система, яка складається з рослинницького і тваринницького комплексів галузевого рівня. Продовольчий комплекс має виділятися окремо від АПК, а сумарно дорівнювати регіональному комплексові.

Четверте. Секторний розвиток сільського господарства має бути спрямований на підвищення ефективності підприємництва на відміну від пошуку надійного господаря. Не можна переоцінювати роль селянського господарства, яка в минулому і майбутньому буде соціально-економічною на відміну від фермерського сектору, який має витіснити неефективні форми господарювання і працювати на ринок.

Вивчення ефективності територіальної організації ПК є предметом науки про розміщення продуктивних сил і регіональну економіку [3, 5]. Тут поєднуються два напрямки: 1) вивчення проблеми розвитку і розміщення (територіальної організації) виробництва в умовах обмеження земельних і трудових ресурсів; 2) оцінка ефективності системи міжгалузевих економічних зв'язків і наслідків функціонування АПК для довкілля, зокрема, для сільського природного середовища.

Проблема оцінки і прогнозування ПК в сучасних умовах пов'язано з обмеженою інформацією про соціально-економічний розвиток сільських адміністративних районів. Багато елементів економічної системи, зокрема, тенденцій розвитку селянського ринку і торгівлі у регіонах, доводиться заміщувати моделями. Інформація про сільське господарство має моделюватися з урахуванням інформації про сільську територію. Більшість районів має сільськогосподарські угіддя, які використовують за призначенням, тобто в сільському господарстві. Ряд ознак розвитку сільського господарства тут є результатом перевищення попиту над пропозицією сільськогосподарської продукції, а рівень споживання продовольства суттєво залежить від рівня заробітної плати, доходів населення і соціально-економічного розвитку регіону. Стійкість класифікаційних векторів на перспективу вимагає перевірки на моделях аналізу структури методом ланцюгових підстановок факторів.

Модель оптимального функціонування регіональної економіки вимагає точного врахування специфіки умов господарювання, ресурсних можливостей та ринкових зв'язків на мікроекономічному рівні, з тим щоб забезпечити інтенсивний економічний і регіональний розвиток.

На сьогодні існують різні варіанти вирішення проблем регіонального розвитку. Здебільшого вони так чи інакше зводяться до обґрунтування і формування нормальних, взаємовигідних відносин регіонів з центром. Це передусім необмежений простір для економічного прогресу регіонів, завдяки якому тільки й можливий економічний і загальний прогрес держави. Саме це й забезпечує розумна науково обґрунтована регіональна політика, що охоплює по суті всі сфери людської діяльності, включаючи, поряд з раціональним розміщенням і розвитком продуктивних сил, регіональні особливості інвестиційної, структурної, промислової і аграрної, демографічної і соціальної, екологічної і національної політики.

Стійкість класифікаційних векторів на перспективу вимагає перевірки на моделях аналізу структури методом ланцюгових підстановок факторів. Регіональна економіка має будуватися на балансових моделях ПК та її галузей з урахуванням галузевої, секторної і регіональної структури а також зв'язків між галузями ПК, між секторами і регіонами.

Література

1. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку / [Дейнеко Л.В., Коваленко А.О., Коренюк П.І., Шелудько Е.І.]; За ред. чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. — К.: Наук. думка, 2007. — 276 с.
2. Лисецький А.С. АПК: методологія планування розвитку регіонів / А.С. Лисецький // Економіка України. - 2000. - № 5. - С.59-66.
3. Лисецький А.С. Продовольча безпека України: теорія, методологія, емпіричний аналіз / А.С. Лисецький. — К.: Оріони, 2005. — 374 с.
4. Трегобчук В.М. Продовольча безпека в контексті національної безпеки держави / В.М. Трегобчук. — К.: ІЕ, 1999. — 56 с.
5. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України: Наукова доповідь / НАН України. Інститут економіки. УААН Інститут аграрної економіки. Міжвідомча наукова рада НАНУ та УААН з питань агропромислового комплексу; за ред. І.І. Лукінова та П.Т. Саблука — Київ, 2000. — 60 с.